

نگاهی به ترجمه‌های قرآن کریم به زبان گرجی احسان خزایی

کشور گرجستان دارای جمعیتی بالغ بر ۴/۵ میلیون نفر است. هرچند در این کشور از قدیم‌الایام پیروان ادیان مختلف در کنار یکدیگر زندگی مسالمت‌آمیزی داشته‌اند، اما گرجستان از نخستین کشورهایی است که دین مسیحیت را پذیرفت و در حال حاضر نیز دین رسمی در این کشور مسیحی ارتدوکس است. مسلمانان گرجستان اعم از شیعیان و اهل تسنن مجموعاً ۱۰ درصد این جمعیت را تشکیل می‌دهند که به عنوان بزرگ‌ترین اقلیت دینی در سطح کشور به شمار می‌آیند.

به دلیل تنوع مذهب مسلمانان در گرجستان و نیز پراکندگی آنان در نواحی مختلف، در این نوشتار سعی شده است تا تاریخچه‌ای از ترجمه‌های مختلف قرآن به زبان گرجی و مسئله نیاز مسلمانان منطقه به قرآن کریم با ترجمه‌های مختلف و بیان نقاط قوت و ضعف آنها و نیز آثار کاربردی آن در مناطق مختلف گرجستان مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد.

چگونگی استفاده مسلمانان گرجی‌زبان از قرآن در مناطق شیعه و سنی‌نشین

اغلب مسلمانان گرجستان که در همسایگی جمهوری آذربایجان سکونت دارند دارای مذهب تشیع و آن بخش از مسلمانان که در منطقه آجارا و در همسایگی کشور ترکیه زندگی می‌کنند، از مسلمانان اهل سنت‌اند.

زبان رسمی در گرجستان، زبان گرجی است که با رسم‌الخط مخصوص به خود نگاهشته

می‌شود. علی‌رغم اینکه در دوران سلطهٔ کمونیست‌ها زبان رسمی در اتحاد جماهیر شوروی زبان روسی بوده ولی استثنائاً در گرجستان مردم تلاش نمودند تا از زبان مادری خود دفاع کنند، و لذا علاوه بر استفاده از زبان روسی، زبان رسمی در گرجستان همچنان زبان گرجی باقی ماند. مع‌الأسف استیلای کمونیست‌ها در اتحاد جماهیر شوروی سابق، سبب شد تا مسلمانان این دیار از نظر سطح علمی و دانشگاهی عقب‌نگاه داشته شوند و نتوانند به مدارج بالای علمی دست پیدا کنند. به همین جهت اکثر مسلمانان به ویژه شیعیان در مناطق آذربایجانی‌نشین با زبان و ادبیات ریشه‌دار گرجی بیگانه بودند و لذا برای درک و فهم قرآن کریم، از ترجمه‌های روسی و یا ترکی آذربایجانی قرآن کریم استفاده می‌کردند. در سالهای اخیر یعنی دوران پس از فروپاشی شوروی، ترجمه‌های متقنی از قرآن کریم به زبان ترکی آذربایجانی از سوی جمهوری اسلامی ایران، انتشار یافته است که هرچند تعداد محدودی از آنها توسط رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران در تفلیس و نیز سایر نهادهای اسلامی و دینی توزیع گردیده، ولی نیاز همچنان باقی است.

قرآن کریم با ترجمهٔ ترکی آذربایجانی توسط محقق و مترجم ارجمند «رسول اسماعیل زاده» که در سالهای گذشته جایزهٔ جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران را از آن خود کرده و با قطعی زیبا به همراه آوانگاری تنظیم یافته و با حمایت جدی از سوی مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی انتشار یافته و توسط انتشارات بین‌المللی «الهدی» تجدید چاپ شده، و همچنین قرآن کریم با ترجمهٔ ترکی آذربایجانی که از روی ترجمهٔ فارسی آیه الله مشکینی صورت گرفته و دفتر نمایندگی ولی فقیه در جمهوری آذربایجان از چاپ آن حمایت شده است از آن جمله‌اند. مسلمانان اهل سنت که در نواحی آجارا سکونت دارند نیز به نوعی با همین مشکل روبه‌رو بوده‌اند. لذا آنان نیز علی‌رغم آشنایی با زبان گرجی، به دلیل عدم وجود ترجمهٔ گرجی قابل اعتنا، برای بهره‌گیری از مفاهیم قرآن کریم، از ترجمه‌های روسی و ترکی استانبولی قرآن کریم استفاده می‌کردند. در واقع مسلمانان سنی مذهب منطقهٔ آجارا به دلیل آشنایی با زبان گرجی، شرایط متفاوتی نسبت به مسلمانان مناطق آذربایجانی‌نشین دارند، آنان خود را مسلمان ولی از قوم آذربایجانی می‌دانند.

در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت که مسلمانان منطقهٔ قفقاز به ویژه گرجستان، در طول تاریخ، علی‌رغم فراز و نشیب‌های سختی که بر آنان تحمیل شده بود، همواره برای

□ ۱۱۷ نگاهی به ترجمه‌های قرآن کریم به زبان گرجی

بهره‌مندی از معارف روح‌بخش قرآن کریم در تلاش بوده‌اند. البته نقش علمای اسلامی نیز در این منطقه قابل تقدیر است. وجود نسخه‌ها و قرآنهای خطی فراوانی که در آرشیوهای مختلف گرجستان از جمله: مؤسسه ملی نسخ خطی، آرشیو ملی و کتابخانه ملی گرجستان حفاظت و نگهداری می‌شود گواه این مدعاست.

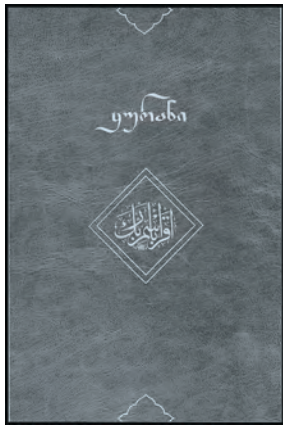

ترجمه قرآن به زبان گرجی

تنها ترجمه قرآن به زبان گرجی که در سالهای گذشته صورت گرفته، مربوط به یکصد سال پیش است که توسط فردی به نام ایوانه میریاناشویلی در سال ۱۹۰۶ میلادی انجام شده است. وی علی‌رغم اینکه از اسلام‌شناسان و محققان علوم اسلامی نبوده ولی در زمینه ترجمه متون از زبان فرانسوی به زبان گرجی متبحر و چیره‌دست بوده است. وی برای ترجمه قرآن کریم از

زبان فرانسوی به زبان گرجی با اسلام‌شناسان منطقه قفقاز مشورت‌هایی کرده بود. بنا به نقل برخی از محققان گرجی، در ترجمه این قرآن، ایلیا چاوچاودزه که از ادیبان بزرگ گرجی است نیز وی را کمک نموده است. همچنین پدر بزرگ مترجم مذکور در مسائل اسلامی و دینی تخصص داشته و در امر ترجمه این قرآن طرف مشورت واقع شده است. با این حال، وجود برخی اشکالات در ترجمه فرانسوی آن، سبب شده است که آن اشکالات به ترجمه گرجی نیز راه یابد. همچنین پیشرفت زبان گرجی و گذشت یکصد سال از این ترجمه باعث شده است تا برخی از عبارات، واژه‌ها و جمله‌بندی‌های آن قدیمی و غیر قابل فهم شوند. البته به دلیل نیاز اهالی مناطق سنی‌نشین گرجستان، این ترجمه که از زبان واسطه به زبان گرجی صورت گرفته، تا سالهای اخیر چندین بار تجدید چاپ شده و بین مردم توزیع گردیده است. همان طور که می‌دانیم، در جمهوری اسلامی ایران تعدادی از ایرانیان گرجی‌زبان در مناطق مختلفی از خاک کشورمان از جمله در نواحی فریدونشهر استان اصفهان و بخشی از استان مازندران زندگی می‌کنند که در طی چهار قرن اقامت در ایران، ضمن تلاش برای حفظ زبان مادری خود، کوشش فراوانی کرده‌اند تا قرآن کریم را به زبان گرجی برگردان نمایند.

زبان گرجی ای که ساکنان این مناطق مورد استفاده قرار می‌دهند، زبان گرجی متعلق به حدود چهار قرن قبل است که البته بسیار اصیل‌تر از زبان گرجی پیشرفته و امروزی گرجستان است؛ به گونه‌ای که انستیتوی زبان گرجستان در صدد است تحقیقات جامعی را در مورد واژه‌ها و زبان اصیل گرجی که در ایران وجود دارد مورد پژوهش جدی قرار دهد. ترجمه قرآن کریم توسط یکی از فریدونشهری‌های اصفهانی به نام امام‌قلی باتوانی در سال ۱۳۸۷ نمونه بارزی از این اقدام ارزنده است که توسط مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی مورد بررسی کارشناسانه قرار گرفته است.

مترجم این نسخه از قرآن کریم در بیان هدف خود از ترجمه قرآن به زبان گرجی می‌گوید: «ایده اولیه این کار ناشی از نبود ترجمه‌ای مناسب برای استفاده گرجیان مسلمان ایران از نظر خصوصیات دستوری و کاربرد لغاتی که دارای ریشه نزدیک با گویش گرجیان ایران باشد، بوده است». به نظر می‌رسد این ترجمه قرآن که حاصل زحمات ۹ ساله این مترجم ایرانی است و برای اولین بار با به کاربردن لغات ترکیبی گویش فریدنی با لغات گرجی پیشرفته در ایران انجام گرفته، به دلیل

شرایط خاص فرهنگ لغات گرجی تنها مورد استفاده ایرانیان گرجی زبان است.

از جمله نقاط قوت ترجمه مذکور ایجاد ظرفیت و توان مردم منطقه فریدونشهر نسبت به ترجمه قرآن کریم به زبان گرجی است که دارای گویش گرجی به سبک خاص و قدیم در ایران است. همچنین علی‌رغم اینکه مترجم دارای تحصیلات حوزوی و یا تحصیل در علوم دینی نبوده ولی تلاش نموده تا با بهره‌گیری از تفاسیر مختلف قرآن کریم و نیز مشاوره با اساتید حوزه‌های علمیه و سایر مراکز علمی و تحقیقاتی ترجمه‌ای را در حد توان علمی خود ارائه دهد. از این مترجم ترجمه کتابهای دیگری نیز از زبان فارسی به زبان گرجی وجود دارد. ترجمه دیگری که از قرآن کریم به زبان گرجی موجود است، توسط پروفیسور گیوگری لوپزانیدزه صورت گرفته که در سال ۲۰۰۶ میلادی منتشر شده است. وی استاد دانشگاه دولتی تغلیس (ایوانه جاواخیشویلی) است که عمر خود را در راه تحقیق و پژوهش در امور

□ ۱۱۹ نگاهی به ترجمه‌های قرآن کریم به زبان گرجی

شرق‌شناسی، ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی صرف نموده است. این مترجم به زبانهای مختلف: فارسی، عربی، روسی و گرجی تسلط کامل دارد و با زبان آلمانی و فرانسوی نیز آشناست. او که خود شاعری شناخته شده در گرجستان است، در زمینه زبان و ادبیات فارسی و ادبیات عربی دارای تخصص است و کارشناسی خود را از دانشگاه دولتی تفلیس گرفته و تحصیلات خود را در رشته الهیات (ادیان و عرفان) مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه تهران گذرانده است. وی دکترای خود را در رشته ادبیات عربی از دانشگاه دولتی تفلیس (موضوع پایان‌نامه دکتری: چهره حضرت عیسی و مریم در قرآن کریم) دریافت نموده است. ترجمه کتابهای ادبی و کلاسیک ایرانی مانند: گلستان سعدی، کلیله و دمنه ابن مقفع از زبان عربی به زبان گرجی و ترجمه قصه‌های عامیانه ایرانی به زبان گرجی، از دیگر آثار ترجمه‌ای لوپژانیدزه به شمار می‌آید. وی در حال حاضر به ترجمه نهج‌البلاغه مشغول است که نزدیک به پایان است. در دوره اول ریاست جمهوری آقای دکتر محمود احمدی‌نژاد، سه جایزه جهانی کتاب سال به سه نفر از محققان و پژوهشگران گرجی تعلق گرفته که یکی از آنها دکتر لوپژانیدزه به عنوان پژوهشگر برتر در حوزه اسلام‌شناسی در سال ۲۰۰۸ است. ترجمه قرآن او بیش از ۱۲ سال زمان برده و از سوی خانه فرهنگ قفقاز گرجستان منتشر شده و در اکثر کتابخانه‌های معتبر گرجی قابل دسترسی است.

از ویژگیهای ترجمه مذکور میزان دقت و روانی آن است که موجب بالا رفتن کیفیت آن و قابل فهم بودن برای مسلمانان و حتی مسیحیان گرجی شده است. مترجم در این ترجمه سعی نموده تا معانی و مفاهیم آیات را بدون کم و کاست و با رعایت امانت، از زبان عربی به زبان گرجی برگردان نماید، به طوری که از دیدگاه بسیاری از خوانندگان، ترجمه زیبایی از قرآن ارائه شده است. به همین منظور مترجم برای نزدیک به فهم شدن آیات قرآن، به درج توضیحات اقدام نموده است.

ترجمه دیگری که اخیراً به بازار نشر گرجستان عرضه شده، حاصل اقدام آبولون سیلاگادزه است. این شرق‌شناس گرجی علاوه بر سمت استادی در دانشگاه دولتی تفلیس - که می‌توان گفت مهم‌ترین دانشگاه در سطح گرجستان و حتی قفقاز محسوب می‌شود - در کشورهای عربی نیز زندگی کرده و سمت‌های مختلفی را از جمله: سفارت گرجستان در جمهوری عربی مصر عهده‌دار بوده است. وی که مسیحی ارتدوکس است، پس از بازگشت

از مأموریت خود، به ویرایش ترجمه‌اش که از سالها پیش آغاز نموده بود اقدام کرد و نخست آن را در چند بخش منتشر ساخت. در حال حاضر ترجمه گرجی و ویرایش نهایی این کتاب مقدس تا اواسط آن انجام شده و در ۳ جلد توسط انتشارات یونیورسال تفلیس به چاپ رسیده است. وی در این ترجمه، بدون در نظر گرفتن جنبه تقدس قرآن، تلاش نموده است تا ساختار ادبی متن مورد توجه قرار گیرد و این امر سبب شده است که ترجمه‌ای خشک و تحت‌اللفظی از قرآن کریم تهیه و ارائه گردد. امید است به منظور گسترش معارف اسلامی، با تدوین ترجمه‌هایی صحیح از قرآن کریم بتوانیم اقدامی در خور ارائه دهیم و در حد توان با کمک نهادهایی مانند: مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی، سازمان اوقاف و امور خیریه و نیز مرکز ساماندهی ترجمه و نشر سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی بتوانیم درخواست‌ها و نیازهای مسلمانان منطقه را در این زمینه پاسخگو باشیم.

